

YOSH AVLOD TARBIYASIDA PAREMIOLOGIK BIRLIKLARNI O'QITISHNING AHAMIYATI

Shaxriddinov Olmas Faxriddin o'g'li

Samarqand davlat pedagogika instituti magistranti

Telefon:(+998)995950733

E-mail: olmosbekshaxriddinov@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada yosh avlod tarbiyasida paremiologik birliklar – maqol va matallarning pedagogik, ma'naviy hamda tarbiyaviy ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Paremiologik birliklarning o'quvchilarda axloqiy sifatlar, tafakkur va nutq madaniyatini shakllantirishdagi roli ochib beriladi. Shuningdek, ularni o'qitishning metodik jihatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar. paremiologiya, maqol, matal, tarbiya, tafakkur, nutq madaniyati, milliy qadriyat.

Zamonaviy ta'lim tizimida yosh avlodni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Bu jarayonda xalq og'zaki ijodining muhim tarkibiy qismi bo'lgan paremiologik birliklar katta pedagogik imkoniyatlarga ega. Maqol va matallar xalqning asrlar davomida to'plagan hayotiy tajribasi, axloqiy qarashlari va dunyoqarashini mujassamlashtiradi.¹ Shu sababli ularni ta'lim jarayonida qo'llash yoshlarning ma'naviy kamolotiga xizmat qiladi.

Paremiologiya tilshunoslikning maqol va matallarni o'rganuvchi sohasi bo'lib, ular xalq tafakkurining ixcham va obrazli ifodasi sanaladi.² Maqollar umumlashgan hayotiy xulosani ifodalasa, matallar obrazli fikrlashni rivojlantiradi. Bu birliklar o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, mazmunni tahlil qilishga va xulosalashga o'rgatadi.

Paremiologik birliklar til boyligini oshirish bilan birga, madaniy merosni anglashga yordam beradi. Ular orqali yoshlar milliy qadriyatlar bilan tanishadi va tarixiy tafakkur shakllanadi.³

Maqol va matallar yosh avlodni halollik, mehnatsevarlik, sabr-toqat kabi fazilatlariga yo'naltiradi. Ular axloqiy me'yorlarni sodda, lo'nda va esda qolarli shaklda ifodalaydi⁴. Shuningdek, Maqollar – xalqning ko'p asrlik tajribasi, axloqiy me'yorlari va ijtimoiy qadriyatlarini ixcham shaklda ifodalovchi paremiologik birliklardir. Ular yosh avlod ongiga halollik (“Halol mehnat – sharafli mehnat”), sabr-toqat (“Sabr qilgan murodiga yetar”), (Sabrning tagi sariq oltin) mehnatsevarlik (“Mehnat qilgan

¹ Mirzayev T. O'zbek xalq maqollari. – Toshkent: Fan, 2010. – 12-bet.

² Rahmatullayev Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili. – Toshkent: Universitet, 2006. – 214-bet.

³ Yo'ldoshev B. Til va madaniyat. – Toshkent: Fan, 2012. – 98-bet.

⁴ Safarov O. O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi. – Toshkent: O'qituvchi, 2010. – 156-bet.

to‘q yashar”), (Ish ishtaha ochar-dangasa ishdan qochar) birlik va hamjihatlik (“Birlik bor joyda – baraka bor”) (Bo‘lingani bo‘ri yer – ayrilgani ayiq) kabi qadriyatlarni singdiradi.

Maqolning lo‘nda va obrazli tabiati didaktik ta’sirni kuchaytiradi: bola murakkab nasihatdan ko‘ra qisqa, ritmik va mazmunli iborani tezroq qabul qiladi va yodda saqlaydi.

Maqollar ijtimoiy nazorat mexanizmi sifatida ham xizmat qiladi. Ular nomaqbul xatti-harakatni tanqid qiladi: (“Yolg‘onning umri qisqa”), (Qing‘ir ishning qiyig‘i qirq yildan keyin ham bilinadi), ijobiy xulqni rag‘batlantiradi: “To‘g‘ri yursang, yetarsan murodga – egri yursang, qolarsan uyatga”. Bunday maqollar jamiyatda qabul qilingan me‘yorlarni mustahkamlaydi. Shu jihatdan maqollar norasmiy tarbiya instituti vazifasini bajaradi. Bundan tashqari maqollar psixologik barqarorlikni mustahkamlash va motivatsion xarakterga ega. Masalan,

“Harakatda – barakat”, “Izlagan imkon topadi” kabi maqollar shular jumlasidandir.

Bunday paremiologik birliklar bolalarda o‘ziga ishonch, qat’iyat va ijobiy dunyoqarashni shakllantiradi. Paremiologik birliklarning ko‘p qatlamli ma’nosi o‘quvchini mantiqiy va analitik fikrlashga undaydi. Bu jarayon o‘quvchilarda sabab-oqibat aloqalarini tushunish ko‘nikmasini shakllantiradi⁵.

Maqollar nutqni boyitadi, uni ifodali va ta’sirchan qiladi. Ularni o‘rinli qo‘llash kommunikativ kompetensiyani rivojlantiradi⁶.

Paremiologik birliklar milliy mentalitet va madaniy qadriyatlarning aksidir. Ularni o‘rganish yosh avlodda milliy g‘urur va madaniy o‘zlikni shakllantiradi.

Paremiologik materiallarni o‘qitishda interfaol metodlardan foydalanish samarali natija beradi. Bu usullar orqali o‘qitish dars mashg‘ulotlarini qiziqarli bo‘lishini ham ta’minlaydi. Interfaol metodlarga quyidagilarni misol qilish mumkin:

- muammoli tahlil;
- taqqoslash;
- rol o‘ynash;
- ijodiy topshiriqlar.

Bu usullar o‘quvchini faol fikrlashga jalb qiladi va tarbiyaviy ta’sirni kuchaytiradi⁷.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, paremiologik birliklar yosh avlodning ma’naviy-axloqiy kamolotini ta’minlashda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Ularni ta’lim jarayoniga tizimli tatbiq etish o‘quvchilarning tafakkuri, nutq madaniyati va milliy

⁵ Mahmudov N. Til va tafakkur. – Toshkent: Ma’naviyat, 2013. – 45-bet.

⁶ Qosimova K. Ona tili o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Noshir, 2009. – 122-bet.

⁷ Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014. – 67-bet.

qadriyatlarga hurmatini rivojlantiradi. Shu bois paremiologik birliklarni o'qitish zamonaviy pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirzayev T. O'zbek xalq maqollari. – Toshkent: Fan, 2010.
2. Rahmatullayev Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili. – Toshkent: Universitet, 2006.
3. Yo'ldoshev B. Til va madaniyat. – Toshkent: Fan, 2012.
4. Safarov O. O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
5. Mahmudov N. Til va tafakkur. – Toshkent: Ma'naviyat, 2013.
6. Qosimova K. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: Noshir, 2009.4.
7. Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.